

Biuletyn Informacji Publicznej

Instytutu Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Dane osoby z katalogu osób "rozpracowywanych"

Imiona: Zygmunt Edward

Nazwisko: Szendzielarz

Miejsce urodzenia: Stryj

Data urodzenia: 12-03-1910

Imię ojca: Karol

Imię matki: Eufrozyna

Dodatkowe informacje:

Treść zapisów ewidencyjnych

Opis materiałów	Stan zachowania	Uwagi
Akta kontrolno-śledcze Departamentu III MBP z lat 1946-1953 dotyczące operacji „Akcja X” polegającej na rozpracowywaniu osób powiązanych z Ośrodkiem Mobilizacyjnym Wileńskiego Okręgu AK. Akta zawierają materiały dochodzeniowe, protokoły przesłuchań, rewizji, notatki, spis podejrzanych oraz protokoły rozpraw sądowych. W materiałach sprawy wielokrotnie przechodzi osoba majora Zygmunt Szendzielarza ps. "Łupaszko". W ramach ww. operacji "Łupaszko" został zatrzymany przez funkcjonariuszy UB 30.06.1948, a następnie przekazany do dyspozycji MBP w Warszawie.	IPN BU 0259/436 (3626/III).	
Akta śledcze dotyczące Zygmunta Szendzielarza ps. "Łupaszko". 30.06.1948 Zygmunt Szendzielarz został zatrzymany przez UB w miejscowości Osielec pod Jordanowem, przewieziony do Warszawy i przekazany do dyspozycji Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. W trakcie śledztwa został oskarżony o to, że w latach 1940-1949 był w różnych bandach zbrojnych, organizował sieć wywiadowczą pracującą na rzecz Anglii. W 1944 roku został dowódcą V Brygady Wileńskiej AK. Po wyzwoleniu wrogiej działalności nie zaniechał, i prowadził ją na terenie województw białostockiego, olsztyńskiego i gdańskiego, dokonując szeregu napadów i zabójstw funkcjonariuszy MO, UB, oraz żołnierzy WP i Armii Czerwonej. Sprawę przekazano na drogę sądową. 2.11.1950 Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie na podstawie powyższego skazał Zygmunta Szendzielarza z art 86§ 1 i 2, art 3 pkt a i b dekretu PKWN z 30.10.1944, a także z kilku artykułów z dekretów z dnia 16.11.1945 oraz 13.06.1946 o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, art 259 kk z 1932, oraz art 27 KKWP, na kilkunastokrotną karę śmierci, pozbawienie praw publicznych, obywatelskich i honorowych na zawsze oraz przepadek całego mienia. Wyrok wykonano przez rozstrzelanie 8.02.1951.	IPN BU 01439/57 t-14 (MBP 1554/K).	

Teczka zawiera akta więzienne Zygmunta Szendzielarza. 30.06.1948 major Zygmunt Szendzielarz ps. "Łupaszko" został zatrzymany przez funkcjonariuszy UB w Osielcu koło Jordanowa. Przekazany do dyspozycji funkcjonariuszy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie, którzy prowadzili wobec ww. dalsze śledztwo. Podczas śledztwa został osadzony w więzieniu Warszawa-Mokotów przy ulicy Rakowieckiej. W te czce znajduje się: ankieta osobowa, nakaz przyjęcia więźnia, postanowienie Naczelnej Prokuratury Wojskowej z 7.07.1948 o tymczasowym aresztowaniu, protokoły sądowe, odpis wyroku śmierci z 8.02.1951 wraz zawiadomieniem o jego wykonaniu, karta rzeczy własnych więźnia.

IPN BU GK 919/1597 (1063/48).

Akta śledztwa prowadzonego w latach 1948-1950 przez Departament Śledczy MBP przeciwko ppłk Antoniemu Olechnowiczowi ps. "Pohorecki" i innym żołnierzom podziemia niepodległościowego. W materiałach przechodzi osoba Zygmunta Szendzielarza dowódcy 6 Brygady Wileńskiej AK. Z akt wynika, że ww. został zatrzymany przez funkcjonariuszy UB 30.06.1948 we wsi Osielec pod Jordanowem. Po zatrzymaniu przewieziony został do Warszawy i 1.07.1948 przekazany do dyspozycji Departamentu Śledczego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Teczka zawiera "plan śledztwa do sprawy Zygmunta Szendzielarza", protokół przesłuchania ww. z 28.12.1950, odpis wyroku WSR w Warszawie z dnia 2.11.1950 na mocy którego Zygmunt Szendzielarz "Łupaszko" i Antoni Olechnowicz "Pohorecki" zostali skazani na karę śmierci. Wyrok wykonano 8.02.1951.

IPN BU 01439/17 (t 1-10) (MSW 3626/III).

Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z 02.11.1950 Zygmunt Szendzielarz został uznany winnym m.in. tego, iż "od sierpnia 1944 do 1 lipca 1948 usiłował przemocą obalić zwierzchnie organa władzy Państwa Polskiego i zmienić jego ustrój uczestnicząc jako dowódca bandy zbrojnych zrazu w organizacji >AK< białostockiego okręgu >AK<, a po tym jako podporządkowany Antoniemu Olechnowiczowi w ramach przynależności do ośrodka mobilizacyjnego i miejskiego okręgu >AK<, przez działalność dywersyjną i organizacyjną popełnił szereg przestępstw". Uznano go również winnym tego, że "w okresie 1944-1946 na terenie województw białostockiego, lubelskiego, pomorskiego, olsztyńskiego, gdańskiego jako dowódca bandy dopuszczał się gwałtownych zamachów na władze, urzędy, funkcjonariuszy MO, UB, żołnierzy LWP i Armii Czerwonej". WSR w Warszawie stwierdził także, że Z. Szendzielarz jako dowódca "podlegał swoim do dokonywania morderstw na żołnierzach LWP, funkcjonariuszach UB i działaczach politycznych", a także "podlegał do rabunków mienia społecznego", przyjmował korzyści majątkowe od osób działających "w interesie obcych mocarstw", a także w okresie 1943-1944 współdziałał z Niemcami jako dowódca 5 Wileńskiej Brygady AK. Za powyższe Zygmunt Szendzielarz został skazany na kilkunastokrotną karę śmierci z pozbawieniem praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na zawsze wraz z przepadkiem całego mienia. Dnia 01.10.1993 Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie, na podstawie ustawy z 23.02.1991 o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, uznał za nieważne większość zarzuty komunistycznego sądu wobec majora Zygmunta Szendzielarza i cofnął większość wyroków śmierci, w wyniku wniesionej apelacji Izba Wojskowa Sądu Najwyższego 10.12.1993 uchyliła w całości wyrok wobec Zygmunta Szendzielarza.

IPN BU 944/287-299 (Sr. 1154/50), IPN BU 531/219 (Cs.Un. 300/92).

Teczka zatytułowana "Materiały dotyczące bandy >Łupaszk<". W teczce znajdują się materiały wytworzone w latach 1946-1969 przez kilka jednostek UB, a następnie SB z terenu województwa białostockiego. W teczce znajdują się różne dokumenty, wyciągi z protokołów przesłuchań i doniesienia agenturalne dotyczące działalności na terenie województwa białostockiego V Wileńskiej Brygady AK pod dowództwem majora Zygmunta Szendzielarza "Łupaszk". W materiałach tych wielokrotnie przechodzi osoba Z. Szendzielarza.

IPN Bi 07/1521 (2282/III).

Teczka zawiera materiały Rozpracowania Obiektowego krypt. "Łupaszko" dotyczące oddziału majora Zygmunta Szendzielarza "Łupaszk", w tym protokoły przesłuchań, donosy agenturalne, sprawozdania dotyczące m.in. działalności V Brygady Wileńskiej AK w terenie oraz plan rozpracowania ww. grupy. Rozpracowanie było prowadzone w latach 1945-1953 przez Wydziału III WUBP w Białymstoku i dotyczyło ustalenia miejsc pobytu i pracy żołnierzy i współpracowników oddziałów mjr. Zygmunta Szendzielarza pseud. "Łupaszko" oraz rozpoznania utrzymywanych przez nich "kontaktów i powiązań" z pozostałymi oddziałami podziemia antykomunistycznego.

IPN Bi 07/1522, IPN Bi 07/1523 (2282/III).

Sprawa Obiektowa krypt. "Łupaszka" prowadzona była przez Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Bielsku Podlaskim w latach 1952-1953 w związku z działalnością V i VI Brygady Wileńskiej AK pod dowództwem majora Zygmunta Szendzielarza "Łupaszki" na terenie powiatu Bielsk Podlaski w latach 1945-1947. W materiałach znajduje się raport o wszczęciu rozpracowania, plan operacyjnych przedsięwzięć, charakterystyka pododdziału "Młota", oraz spis żołnierzy V i VI Brygady Wileńskiej AK przechodzących w sprawie, a także wnioski o zakończenie rozpracowania i złożenie materiałów do archiwum Wydz. X WUBP w Białymstoku z 1954 roku z uwagi na "brak materiałów przedstawiających jakąkolwiek wartość operacyjną".

IPN Bi 011/48 (185/IV).

Major Zygmunt Szendzielarz ps. "Łupaszka" występuje wraz z kilkuset innymi żołnierzami i współpracownikami antykomunistycznego podziemia w aktach Wydz. "C" KW MO w Białymstoku z lat 1974-1979 zatytułowanych "Charakterystyka nr 41- V Brygady Wileńskiej AK-dowódca Zygmunt Szendzielarz >Łupaszka<". Charakterystyka (opracowana przez SB na podstawie akt UB z lat 1940-ch) dotyczy partyzanckich oddziałów 5 Brygady Wileńskiej AK - działających w latach 1945-1947 na terenach powiatów Wysokie Mazowieckie, Bielsk Podlaski, Sokółów Podlaski i powiatów sąsiednich. Akta te obejmują przede wszystkim karty na czyn przestępczy, kwestionariusze osobowe dowódcy i żołnierzy V Wileńskiej Brygady AK i ich współpracowników.

IPN Bi 019/22 (1/22) t. 1-3.

Teczka zawiera akta Wydziału "C" KW MO Białystok z lat 1977-79 zawierające kwestionariusze osobowe do Charakterystyki nr 2 VI Brygady Wileńskiej AK dowodzonej przez majora Zygmunta Szendzielarza ps. "Łupaszko". Wśród materiałów znajduje się Kwestionariusz Osobowy z 9.12.1979 dotyczący ww. Wynika z niego, że Zygmunt Szendzielarz do 1939 roku był oficerem zawodowym Wojska Polskiego w stopniu porucznika. Brał udział w kampanii 1939. W okresie okupacji niemieckiej był dowódcą oddziału AK na terenie Wileńszczyzny. W latach 1944-1945 został dowódcą "reakcyjnej organizacji pod nazwą V Wileńska Brygada AK". W krótkiej charakterystyce działalności podano "od września 1946 do marca 1947 był ideowym przywódcą reakcyjnej organizacji pod nazwą VI Partyzancka Brygada Wileńska". Zajmował się wyszkoleniem wojskowym oraz udzielał "porad i wytycznych w zakresie przestępczej działalności". W marcu 1947 "opuścił organizację i wyjechał do Warszawy, a następnie Zakopanego". W czerwcu 1948 został aresztowany. Dnia 2.11.1950 został skazany na karę śmierci, wyrok został wykonany.

IPN Bi 019/25 (1/24).

Teczka zawiera Charakterystykę nr 11 V Wileńskiej Brygady AK dowodzonej przez Zygmunta Szendzielarza ps. "Łupaszko". Jest to opracowanie sporządzone przez Wydz. "C" KWMO/ WUSW w Olsztynie w latach 1972-1989. Materiały zawierają karty na czyn przestępczy i kwestionariusze osobowe członków V Brygady Wileńskiej AK, wśród nich znajduje się kwestionariusz i charakterystyka dowódcy V Brygady majora Zygmunta Szendzielarza ps. "Łupaszko".

IPN Bi 087/394 (800/IV).

Teczka zawiera fotografie członków Ośrodka Mobilizacyjnego Okręgu Wileńskiego Armii Krajowej V Brygady Wileńskiej Armii Krajowej dowodzonego przez Zygmunta Szendzielarza ps. "Łupaszko", a także fotokopie dwóch artykułów prasowych zawierających relacje z procesu członków Ośrodka Mobilizacyjnego Okręgu Wileńskiego Armii Krajowej. W materiałach znajduje się fotokopia wycinku prasowego dot. wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie wydanego w dniu 2.11.1950 w sprawie przeciwko organizatorom Mobilizacyjnego Ośrodka Wileńskiego Okręgu AK, w tym Zygmuntowi Szendzielarzowi.

IPN Gd 04/1 (33/1, 33/2, 33/7).

Teczka zatytułowana Charakterystyka nielegalnej organizacji "Łupaszki" 1946-1948 zawiera materiały sporządzone przez Wydział "C" KWMO w Bydgoszczy w 1973 roku poświęcone V Wileńskiej Brygadzie AK dowodzonej przez majora Zygmunta Szendzielarza "Łupaszko" działającej na terenie województwa gdańskiego, olsztyńskiego, bydgoskiego i koszalińskiego w okresie od wiosny 1946 do marca 1948. W materiałach znajdują się kwestionariusze osobowe członków w/w organizacji, karty dokonanych czynów, wyrok Wojskowego Sądu Rejonowego w Bydgoszczy z dnia 11.12.1946 dotyczący skazania aresztowanych żołnierzy i współpracowników oddziału "Łupaszki".

IPN By 010/12 (12/B).

Teczka zawiera materiały różne dotyczące działań prowadzonych przez funkcjonariuszy UB i SB w latach 1951-1976. Wśród materiałów znajduje się notatka sporządzona przez KWMO w Szczecinie w dniu 28.02.1959 zatytułowana "Meldunek o bandzie Łupaszki". Jest to opis działalności V Wileńskiej Brygady Armii Krajowej pod dowództwem majora Zygmunta Szendzielarza na terenie Pomorza Zachodniego w okresie 1946-1947.

IPN BU 01453/12.

W teczce znajdują się materiały wykorzystane przy filmie przygotowanym z okazji trzydziestolecia istnienia MO i SB. Na materiał składają się sfilmowane i kadrowane archiwalne fotografie, dokumenty (rozkazy, podania o przyjęcie do służby, wzory legitymacji służbowych), plakaty dotyczące działalności MO w pierwszych lat po wojnie. Wśród nich można znaleźć również sfilmowane fotografie oddziałów podziemia niepodległościowego w tym żołnierzy V i VI Brygady Wileńskiej AK dowodzonych przez majora Zygmunta Szendzielarza ps. "Łupaszko".

IPN BU PF 2361/298.

W teczce znajdują się materiały operacyjne z 1946 roku wytworzone przez Referat Śledczy Powiatu Bezpieczeństwa Publicznego w Bielsku Podlaskim. Wśród nich znajdują się informacje agenturalne (donosy oraz dokumenty) dotyczące oddziału majora Zygmunta Szendzielarza ps. "Łupaszka".

IPN BU 1568/28.

Teczka zawiera materiały z Dep. III MBP w Warszawie z lat 1945-1950 dotyczące V Wileńskiej Brygady AK dowodzonej przez majora Zygmunta Szendzielarza. Wśród nich znajdują się dwa raporty miesięczne dotyczące działań Brygady w okresie 5.04- 5.06.1945, a także uzasadnienie wyroku z 2.11.1950 wydanego przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie wobec Z. Szendzielarza i innych, których następnie rozstrzelano 8.02.1951.

IPN BU 1572/1260.